



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

15. Quomodo imitandum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

micilia, indomitos reginz eloquentiæ spiritus aluerunt. Vestra lingua in Spiritus sancti officina proculsa sunt: vestra ora, æterni Dei fistula, cœleste nectar in omnium gentium aures latissime diffuderunt.

Ecquid eloquentia *Athanasij* robustius, quæ Imperatorum furias, & frementis in se penitentiæ mundi pondus excepit, sustinuit, profligauit?

Qualis & quantus *Gregorius* ille *Nazianzenus*, cum cœlestis ingenij pennis subnixus in arcana Theologiæ mysteria penetrat, & quasi Deus fulminans, tonat & machinatur quàm acer, quàm velox, quàm grauis, & ubique sui similis, ubi *Apostatam Cæsarem* æterno maculat supplicio?

Quis *Basilio* sanctior, & eloquentior: cuius vim dicendi admittatus summus, qui tunc inter Ethnicos ferebatur, eloquentiæ magister *Libanius*, eam non immeritò anteponebat omnibus, *Βασίλειον ἔχων πλεονεκτημάτων ὑπερφορῶν.*

Erat illi vnus pro centum millibus, in eloquentia, *Basilius*: & hæc vir à *Basilio* religione difunctus, & Christianis palmis infensus.

Quid *Chrysostomus*, quo nomine appellari potest: nisi *Theatrum quoddam à uina eloquentiæ* dicam, in quo Deus abundè uideri uoluit, quid posset uitæ sanctitas cum vi dicendi coniuncta: Huius suauitatem *Antiocheni* admirati sunt, *Maiestatem Byzantini* suspexerunt, vim *Principes & Augustæ* timuerunt, omnis sæculorum coluit & colit memoria.

Quid *Gregorius Nyssenus*, & *Casarius*, num & ipsi *Gregoriorum* fato, aureum flumen orationis fundunt?

Ephrem uerò *Syrus*, quasi fax ardens, omnium animos incendit, atque inflammat.

Clemens Alexandrinus, *Cyrillus*, *Theodoretus*, inter eloquentes summè docti, inter doctos summè eloquentes.

Gregorius Thaumaturgus, insignis ubique miraculorum artifex, styli quoque habet admirabilitatem.

Synesius nobis *Platonem*, *Demosthenem*, *Pindarum*, Christiano ore loquentes dedit. *Hilarij* sunt ingentes spiritus, Dei, ut apparet uiribus incitati.

At illi suo sanguine purpurati *Oratores*, *Insinus*, & *Cyprianus*, num tantum præstare feruntur cæteris hominibus dicendo, quantum homines ipsi brutis animantibus antecelant?

Item uerò *Ambrosius* num uidetur nectare &

ambrosia innutritus: tam suaves habet tamarugas plerumque orationis delicias, ut apes, quæ infantuli cunas & os circumsederunt, credas adhuc in eius labellis festitare.

Augustinus ad pugnam aptior quàm ad pænam, uehemens, acer, subtilis, non puerilis & uerbofa facundiæ, sed cœlestis eloquentiæ torrens domum Dei fecundis doctrinæ riuus exhilarans, aduersariorum propugnacula proterre atque demolitur.

Hieronymus in omni genere summus artifex, quas styli diuitias habet, quæ lumina, quos aculos: Dubites doctumne magis an eloquentem debeas appellare? In *Leoni* labris sedet maiestas, Vis & impetus *Saluianum*, stipant quasi satellites.

Toti uerò doctrinæ & cœlestis facundiæ, plusquam mellitis fauis depluunt *Gregorius Magnus*, & Christo doctore professus *Rhetor Bernardus*.

Boetij Sewerini, ut censet *Scaliger*, ingenium, eruditio, ars, sapientia, prouocat omnes auctores: illi neque densitas sententiarum uentem, neque acumen abstulit candorem.

Origenes & *Tertullianus*, etsi ab aliorum sinceritate exciderunt, à dicendi tamen sublimitate non recedunt.

Ad summum quibus eloquentiæ bastis, & lacertis aduersariorum castra fulminant, *Arnobius*, *Lactantius*, & qui summa dictionis felicitate præditus est, *felix Minutius*.

O fortunata eloquentiæ fides, nec uos dispicio, nec iudico, nec laudo: sed magis impofito labris digito ueneror!

Quomodo imitandum.

CAPVT XV.

Quæ sint uitiöse imitationis errores, dictum est superius: nunc qua ratione imitandum sit, uideamus. Tria omnino in auctoribus ad perfectam imitationem spectanda: Inuentio, Dispositio, & Elocutio; sed, & prius intelligenda sunt quàm in imitationem tradantur, quo fit ut *Rhetores* ignaui parum in imitatione & iudicio proficiant, quòd *Locorum*, *Enthymematum*, & *Figurarum* imperiti, locutiones tantum & uerba congerant.

Inuentio primus est fons, ex quo fecundari oportet ingenia, & plenius irrigari. Hunc supra cætera summi auctores attendunt, qui se ex alienis inuentis miscere, locupletantur,

Optima ratio imitatio

totus est Homericus, Virgilius; ex Platone, I-focrate, & Demosthene, quas diuitias cōge-
 fit Maticus Tullius; sed qua dexteritate, offen-
 dam, vna aut altera similitudine. Qui debilitate
 stomachi laborant, varios cibos capiunt; sed
 reddunt indigestos. At contra, qui integra va-
 letudine, & firmis corporis viribus præstant,
 eisdem ore manfos, & in stomachum ingestos,
 calore demum naturali concomos in succulē-
 tant carnem conuertunt. Ita se res habet in i-
 mitoribus, frigidi quidam sunt, & ignaui,
 qui quod acceperunt, reddunt, sed longe dete-
 rius: Alij, ingenij vi quasi calore focum, & lu-
 mine, summa felicitate in suum conuertunt: il-
 li non adhærescunt ad verba, sed imitantur
 vim reconditam sapientie, cogitationum cel-
 situdinem, tractationem humani animi, dispo-
 nendi prudentiam, colligendi acumen, pugna-
 di alacritatem. Ad summum fiunt similes bon-
 nis authoribus, quos imitantur, non vt simia,
 sed vt filij, qui præter paternarum virtutum si-
 militudinem, aliquid imò omnia præferunt
 sua. Ostendo exemplis; Panoplia Virgilij, vbi
 arma Æneæ fabricantur, & describuntur, om-
 nino expressa est ex Homero: sed qua indu-
 stria? præit quidem Homerus cum facula in-
 uentionis: At Virgilius rem animo totam al-
 tius repetens eximit amplificat, non verbis in-
 anibus sed magnificis sensibus. hoc decerpit; il-
 lud reijcit: hoc immutat, illud auget. Mox a-
 liud tractum longius rescindit, aliud nimia
 breuitate concisum fundit latius. Ad summum
 Homerus in cælo, Vulcani officinam consti-
 tuit minus decorē hic,

*Insula Sicaniū iuxta latus Acoliamq;
 Erigitur Liparen fumantibus ardua saxis:
 Quam subter specus, & Cyclopiū exesa camē-
 nis
 Antra Æneā tonant validiq; incudibus ietus
 Auditi referunt gemitum: friduntq; cœuernā
 Scribituræ Chalybum, & fornacibus ignis anhe-
 lat:
 Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
 In vtroque Vulcanus, à Deabus inuenitur
 in ærumnosis laboribus desudans. Hoc ambo-
 bus commune. At iam apud Homerum tri-
 podas fabricat, & cætera leuiora:*

Ἰσθμῶν γὰρ ἔτι κούρι πείρας ἔτευχεν
 Ἐδδδου περὶ πύχον ὄσσε δέμας, ἀροίο
 κρούσει δὲ σφ' ὄπ' ἄπο χύλα ἐκαστὸν πυθμῆνι δῆ-
 ρο
 ὄφρα οἱ αὐτόματι δῆον δούσωνται ἀγῶνα:

Virgilius verò longè grauius Cyclopas pin-
 git in fulmine elaborantes:

*Ferrum exercebant vasso Cyclopes in antro,
 Bronzesque, Steropesque, & nudus membra Py-
 rammon.*

*Hu informatum manibus iam parte polita
 Fulmen erat; toto genitor qua plurima cælo
 Deiecit in terras: pars imperfecta manebat.
 Tres imbrū torti radios, tres nubis aquosa,
 Addidorant, rutili tres ignis, & alius Austri,
 Fulgores nunc terrificos, sonitumque, metumq;
 Miscebant operi flammisq; sequacibus iras.
 Parte alia Marti, currumq; rotaq; volucres
 Instabant, quibus illa viros, quibus excitat vy-
 bes.*

*Ægidæq; horridam turbata Palladū armā,
 Certatim squammis serpentum auroque pe-
 libant.*

*Contextæque anguis, ipsamq; in pectore Dina
 Gorgona deiecit vertentem lumina collo.*

*Incumbunt deinde in armā opifices. Home-
 rus quidem bene, sed communibus verbis de-
 scribit.*

καλὸν δὲ δὲ πυρὶ βάλμεν ἀτερπτα, χαλατερόν-
 τῃ

καὶ χρυσὸν τεκνῆντα & ἀργυρον αὐτὰρ ἐπειρα
 ὄνηστ' ἐν ἀμοδῆτῳ μέγαν ἀμωνα γέτο δ
 χερσὶ

Παύσα χαλατερόν, ἐτέρησι δὲ γέτο πυρὶ χάλυ.
 Virgilius in descriptione rei efficacior, seu-
 sus aliter ferit:

*at illi
 Oryx incubuere omnes; pariterq; laborem
 Sortiti sunt æriæ, aurisq; metallum,
 Valsificusq; chalybs vasta fornace liquefit.
 Ingentem clypeum infirmant, unum omnia con-
 tra*

*Tela Latinorum: septenosq; orbibus orbes
 Impediunt. Alij ventosis follibus auas
 Accipiunt, redduntque, alij stridentia tingunt
 Æra læcu, q; mit impetu incudibus antrum:
 Illi inter sese multa vi brachia tollunt
 In numerum, versantq; tonaci surcipe ferrum
 Ad summum in clypeo Achillis leuia & fri-
 uola insculpta: In cæuro Æneæ prudentissime
 & artificiosissime res Itale effinguntur.*

*Hoc demum est feliciter
 imitari.*

Quo